

Можливі напрями удосконалення вітчизняного законодавства щодо надання послуг в освітній сфері

Литвиненко Євгенія Віталіївна¹

Опубліковано	Секція	УДК
14.04.2023	Право	342.951

DOI: <http://dx.doi.org/10.5281/zenodo.7832241>

Ліцензовано за умовами Creative Commons BY 4.0 International license

Анотація. Статтю присвячено дослідженню напрямів удосконалення вітчизняного законодавства щодо надання послуг в освітній сфері. У статті розглядається важливість оновлення нормативно-правових актів які б регулювали діяльність професійно-технічної освіти. Підіймається важливе питання, щодо кодифікації освітнього законодавства, оцінюються можливості та доцільність. У статті з'ясовано, що для змін та оновлення освітнього законодавства, також потрібно ввести корективи до Конституції, Бюджетного кодексу України та інших нормативно-правових актах, які пов'язані зі сферою освіти. Внесено пропозицію щодо вдосконалення регламентації діяльності державних органів, у компетенцію яких входить внесення змін до нормативно-правових актів та контроль за їх виконанням у сфері освітньої діяльності. Запропоновано внести зміни до Закону України «Про освіту» та інших нормативно-правових актів, що впливають на здійснення освітніх послуг.

Ключові слова: удосконалення вітчизняного законодавства, надання послуг в освітній сфері, законодавство в сфері освіти, освітянське законодавство, кодифікація, зміни законодавства в сфері освіти.

Possible directions of improvement of domestic legislation regarding the provision of services in the education sphere

Annotation. The article is devoted to the study of directions for improvement of domestic legislation regarding the provision of services in the educational sphere. Updating and making changes to already existing normative legal acts has a great influence on the regulation of social relations in the field of education. Considering this issue, it is worth noting that researchers have for a long time proposed effective and efficient proposals regarding the direction of improvement of domestic legislation, but not all of their developments are currently being taken into account in order to be successfully applied in practice. The article considers the importance of updating legal acts that would regulate the activity of vocational education. the paper analyzes the scientist's proposal regarding the introduction of a new educational discipline "Educational law", which will be able to reveal and resolve many controversial issues that arise in the implementation of activities in the field of education. Amendments and additions to the Law of Ukraine "On Education" are emphasized because it is fundamental in the field of education, which is why it needs to be constantly improved. An

¹ аспірантка кафедри кримінально-правових дисциплін та судочинства, ННІ права Сумського державного університету, Україна, м. Суми, вул. Петропавлівська, 57, <https://orcid.org/0000-0002-4735-3722>

important question is raised regarding the codification of educational legislation, the possibility and expediency are assessed, and the facts and considerations of the effectiveness of the application of the unification of normative legal acts into one educational law are given. The article clarified that in order to update and change the educational legislation, it is also necessary to introduce changes to the Constitution, the Budget Code of Ukraine and other normative legal acts related to the field of education. on the basis of a systematic study of this issue, a proposal was made to improve the regulation of the activities of state bodies, whose competence includes making changes to normative legal acts and monitoring their implementation in the field of educational activity. It is proposed to amend the Law of Ukraine "On Education" and other legal acts affecting the provision of educational services.

Keywords: improvement of domestic legislation, provision of services in the field of education, legislation in the field of education, educational legislation, codification, changes in legislation in the field of education.

Вступ

Сьогодні ми живимо у час значних глобалізаційних процесів, коли світ переходить до інформаційного суспільства та відбувається постійний сталий розвиток. Все це спонукає на розвиток людини. Освіта є фундаментом надання нових знань та допомагає особі постійно розвивати свою особистість, це впливає і на розвиток суспільства, нації та держави. Новітні процеси, які активно використовуються в суспільстві та бажання нашої країни влитися у європейській простір вимагає суттєвого удосконалення вітчизняного законодавства у сфері надання освітніх послуг.

Останнім часом питання внесення змін у законодавство в сфері освіти є одним з найактуальніших у наукових дослідженнях вітчизняних науковців, а також виченню цього питання сприяє мета приєднатися до європейського союзу. Так, М.І. Легенький у своїй дисертаційній роботі присвятив цілий розділ проблемам та перспективам розвитку освітнього законодавства. А.О. Монаєнко вносить пропозиції щодо вдосконалення освітнього законодавства. Р.В. Шаповал всебічно розглядає правове регулювання освіти в Україні.

Метою статті є аналіз законодавчої бази, яка здійснює регулювання надання послуг в освітній сфері. Приділення уваги доцільності питанню внесення змін до Закону України «Про освіту», кодифікації освітянського законодавства. Визначення цілей, щодо змін, доповнень та вдосконалення законодавства в освітній сфері.

Результати

Вивчення цього питання ми б хотіли почати з дисертаційного дослідження М.І. Легенький у якому він зазначає, що кардинальним кроком удосконалення вітчизняного законодавства є прийняття нового Закону України «Про освіту», який маючи статус основоположного, концептуального освітянського закону, в свою чергу відіграє роль визначального та вихідного для прийняття цілої низки законів та підзаконних нормативних актів, що регулюють різноманітні галузі діяльності сфери освіти [1]. Погоджуємося, що цей нормативно-правовий акт є головним як у вирішенні усіх проблемних питань, так і у прийнятті рішень різної складності, які виникають у процесі надання освітніх послуг.

Законом передбачається здійснення системної реформи освіти, ґрунтуючись на базових концептуальних положеннях існуючої державної освітньої політики. У системі освіти передбачений новий рівень – фахову передвищу освіту, що, на думку М.І. Легенького, має вирішити недоліки, яким не приділялось достатньо уваги такому важливому елементу освітньої системи, який свого часу втратив законодавчу підтримку свого статусу. Технікуми та коледжі мають свою традиційно визначену нішу

в освітній системі, їх випускники стабільно мають попит у роботодавців у певному сегменті економіки, однак спроби штучного прирівнювання їх до університетської освіти, чи, навпаки, спрощення вимог та зниження статусу на рівні професійно-технічної, не відповідає ні прагненням, ні можливостям подібних закладів освіти, а відтак, – і потребам суспільства. Водночас подібна законотворча новація потребує відповідного законодавчого регулювання у вигляді окремого спеціального закону, розробка, відпрацювання, затвердження та запровадження якого стають надзвичайно актуальними [2]. Повністю підтримуємо думку автора, та вважаємо, що хоча на сьогодні економіка нашої держави не має сталого розвитку, але у найближчому майбутньому у розбудові нової економічної системи України, важливу роль будуть відігравати заводи, агрокомплекси, які будуть потребувати високкваліфікованих спеціалістів у розбудові промислових підприємств, саме тому нормативне регулювання діяльності коледжів та професійних училищ є дуже важливим.

Актуальною нормою Закону вважаємо нововведене поняття академічної доброчесності. Вважаємо подібну новацію важливою, яка здатна підвищити морально-етичний рівень учасника освітнього процесу. Важливо і те, що законодавчо визначається не тільки поняття і зміст академічної доброчесності, а й перелік дій (чи бездіяльності), які будуть вважатися її порушеннями, та пропонується перелік санкцій у разі вчинення зазначених дій [2].

М.І. Легеньким запропоновано уточнення імперативності статті 12 Закону України «Про освіту», яка встановлює, що початок здобуття початкової освіти: «зазвичай з шести років» На думку науковця, це може суперечити загальноприйнятій у психолого-педагогічній науці віковій періодизації, згідно з якою вікова криза, що відділяє дошкільний вік від молодшого шкільного і, відповідно, змінює провідний вид діяльності з ігрового на навчальний, припадає саме на сім років [2].

Перехідними положеннями Закону передбачено внесення змін до статті 17 Закону України «Про вищу освіту» [3]. Вказані зміни пропонують принципово нову процедуру формування складу Національного агентства із забезпечення якості вищої освіти. Навзамін виборів представників на з'їздах передбачено обрання членів агентства спеціальною конкурсною комісією, склад якої та порядок формування детально розписаний. Науковець звертає увагу на деякі нормативних моментів, неврахування яких може призвести у подальшому до правових колізій. На момент прийняття закону був чинним склад Національного агентства, обраний і призначений за попереднім порядком. А тому пропонувалося законодавчо визначити можливість чи неможливість легітимності складу чинного агентства після затвердження нової процедури його формування [2]. Законодавець визначився відповідним чином, передбачивши у частині 3 пункту 14 Прикінцевих і перехідних положень Закону України «Про освіту», що «з дня набрання чинності цим Законом припиняються повноваження членів Національного агентства із забезпечення якості вищої освіти, делегованих Національною академією наук України, національними галузевими академіями наук, обраних з'їздами з числа представників вищих навчальних закладів України державної, комунальної та приватної форми власності, спільним представницьким органом всеукраїнських об'єднань організацій роботодавців, з'їздом представників органів студентського самоврядування вищих навчальних закладів з числа осіб, які здобувають вищу освіту» [1].

Значна увага також приділена демократичності і прозорості всіх процедур формування і діяльності наглядових рад. Діяльність вченої ради пропонується зосередити на питаннях формування змісту і якості освітніх програм та наукових досліджень, освітньої і наукової діяльності загалом. Безумовною новацією є визначення адміністративно-правового статусу виконавчого органу закладу освіти та

введення посади фінансового директора, а також забезпечення регулювання відповідних правовідносин, які при цьому виникають. Головною ідеєю запропонованих законодавчих змін є відхід від командно-адміністративних та авторитарних моделей управління освітою через розгортання демократичності і прозорості та розбудову принципово нових моделей, які б передбачали ті чи інші елементи корпоративного управління. Підтримується стратегія на подальше посилення ролі студентського самоврядування в організації освітнього процесу та всього життя вищого закладу освіти. Особливо слід відзначити запропоновану новацію щодо введення рад молодих учених, запровадження якої має стати розгортанням у студентському середовищі наукової діяльності [2].

Не менш важливим та актуальним є узагальнення та упорядкування спеціального законодавства, що регулює правовідносини в освітній сфері з метою його подальшого ефективного застосування. На думку науковця, доречним шляхом реалізації зазначеного напряму може стати кодифікація освітнього законодавства. Практично всі вчені, які ведуть науковий пошук у галузі юриспруденції, одностайні у високій ефективності кодифікації законодавства та її виняткових можливостей у забезпеченні правового регулювання певної галузі суспільних відносин [2]. Показовим у цьому плані є твердження Ю. І. Дюрягіна, який зазначав, що «... кодифікація – це найважливіший тип правотворчості, за якого видається єдиний зведений юридично та логічно цілісний, внутрішньо узгоджений нормативний акт (основи, кодекс), який забезпечує найбільш повне, узагальнене і системне регулювання певної сфери суспільних відносин» [4]. Ще вище оцінюють можливості та перспективи кодифікації О. В. Зайчук та Н. М. Оніщенко, які визначили курс на загальну кодифікацію українського законодавства генеральною лінією його вдосконалення [5]. Окрім того, кодифікація є важливим чинником стабільності системи законодавства загалом чи окремої галузі права, відносно якої вона здійснюється. Актуальність проблеми кодифікації освітнього законодавства підтверджує твердження Д. Є. Вергелеса щодо виняткової результативності кодифікації в плані як формального, так і змістовного вдосконалення системи норм права, яка при цьому набуває ознак єдності та узгодженості [6, с. 12–14].

Наша країна вже має успішний досвід з кодифікації освітнього законодавства. Ще в 1922 році прийнято Кодекс законів про народну освіту УРСР. Його розробку, обговорення, затвердження і введення в дію здійснювалися в рекордно короткі терміни. Підготовку розпочато у липні, завершено у вересні, обговорення і доопрацювання тривало менше двох місяців, а 22 листопада 1922 року президія Всеукраїнського центрального виконавчого комітету своєю постановою прийняла кодекс і надала йому чинності з 25 листопада. При цьому скасовувалися всі норми чинних законів про народну освіту в частині, яка суперечила новоприйнятому кодексу. Кодекс законодавчо визначив систему освіти та виховання, встановив основні організаційні форми освітньої системи, окреслив основні завдання функціонування зазначеної системи, методи і перспективи освітньої діяльності [7].

Як абсолютно справедливо зазначає Л. І. Рябошапко, Кодекс законів про народну освіту УРСР «... став помітною віхою в історії радянського законодавства, вдалим прикладом правового регулювання освітньої політики...» [8].

Отже, можемо прийти до висновку, що кодифікація правових норм необхідна нашому законодавству. Вона допоможе узгодити уже існуючі нормативно-правові акти, виявити та виправити помилки та неактуальні норми, оновити понятійний апарат та додати нові визначення. Усе це зміцнить та придасть актуальність законодавству в сфері освіти, допоможе стати ефективним у практичному його застосуванні.

М.І. Легенький наголошує на доречності прийнятті нового освітнього кодексу створення якого буде у вигляді об'єднання, тобто він пропонує два шляхи кодифікації –

як власне кодифікацію, яка полягатиме у об'єднанні вже наявних об'єктивних і ефективних норм освітнього законодавства в новоствореному кодексі, так і інкорпорацією, що забезпечить упорядкування та систематизацію чинного освітнього законодавства, ліквідацію правових прогалин і колізій та введення нових ефективних правових норм, які відповідають вимогам сьогодення [2]. Вважаємо це гарною ідеєю, яка потребує подальших наукових напрацювань та юристів-практиків.

Реалії сьогодення потребують подальшої модернізації вітчизняної системи освіти. Час потребує внесення змін та доповнень до діючих законодавчих актів, а саме до Законів України «Про вищу освіту», «Про позашкільну освіту», проекти Законів України «Про виховання дітей та молоді», «Про освіту осіб з обмеженими можливостями здоров'я (спеціальну освіту)». Про це свідчить і проведений 26.02.2010 р. громадськими організаціями Інституту виборчого права, Товариством конституційного права України, Українською асоціацією з розвитку менеджменту та бізнес-освіти за підтримки Міжнародного фонду «Відродження», представництвом Американської ради в Україні круглого столу на тему «Проблеми правового регулювання освітньої діяльності». Там обговорювалися концептуальні питання систематизації та кодифікації законодавства України про освіту, співвідношення процесів реформування системи освіти та реформування освітнього права, проблеми модернізації чинного законодавства України. В результаті проведеного круглого столу були запропоновані зміни до діючих законів, запропоноване прийняття нових законів, які пов'язані з необхідністю забезпечення рівного доступу до якісної освіти, недопущення суб'єктивізму у формуванні мережі загальноосвітніх навчальних закладів і змісту освіти, створення належних умов для навчання дітей, особливо з обмеженими можливостями, підвищення рівня соціальної захищеності педагогічних працівників, підвищення керованості галузі.

Р.В. Шаповал пропонує вже сьогодні у вищих навчальних закладах, які готують майбутніх педагогів необхідно започатковувати введення обов'язкової навчальної дисципліни «Освітнянське право» або «Правове регулювання освітянської діяльності», що сприятиме підготовці педагогічних працівників. Підкреслимо також, що успішна реалізація функцій освітянської галузі вимагає нового осмислення сутності освітянських послуг в умовах ринку та євроінтеграції, нових підходів до вирішення проблем функціонування сфери освіти. Ці обставини, в свою чергу, обумовлюють необхідність якісно інших підходів до процесу регулювання освітньої діяльності та управління навчальними закладами. Кожен ринок, і ринок освітянських послуг зокрема, має свої специфічні особливості – попит, пропозиція, ринкова ціна, конкуренція. З розвитком ринку освітянських послуг посилюється конкуренція між державними та недержавними навчальними закладами, між альтернативними «платними» і «безкоштовними» освітянськими послугами. Адаптованість системи освіти та професійної підготовки до динамічних змін кон'юнктури попиту і пропозицій на світових ринках праці, забезпечення підготовки робочої сили, професійно-кваліфікаційні параметри якої відповідають потребам соціально-економічного розвитку суспільства, виступають визначальними чинниками росту конкурентоспроможності людських ресурсів [9]. Повністю підтримуємо думку автора, стосовно запровадження нових актуальних дисциплін, які будуть висвітлювати сучасний стан освітньої діяльності, нові підходи у викладанні та демонструвати сучасні реалії системи освіти.

Характерною рисою більшості країн з високим рівнем конкурентоспроможності національних економік є перехід від екстенсивного використання людських ресурсів з низьким рівнем базової професійної підготовки до інтенсивного використання висококваліфікованої робочої сили, значно гнучкішою у сфері прийняття рішень у

процесі адаптації до нових технологій. Закономірним для високотехнологічних секторів економіки стає превалювання тенденції до збільшення обсягів попиту на висококваліфікованих спеціалістів-універсалів, котрі мають не тільки спеціалізовану професійну підготовку, а й успішно оволодівають навичками підприємницької та управлінської діяльності [9]. На думку Р.В. Шаповал, освітній ринок, як ринок послуг пов'язаний з іншими ринками і містить класичні компоненти. Стан освітнього ринку, його технології знаходяться в прямій залежності від правових норм, розвиненості системи навчальних закладів, професіоналізму викладачів та ін. Цей ринок, на відміну від інших ринків, найбільш схильний до державного регулювання. Правове регулювання сфери освіти визначає дії її суб'єктів, способи і засоби реалізації цілей у поєднанні з інформаційною відкритістю. Іншими словами, на підставі зіставлення ідей державного блага у сфері освіти і фактичного його стану моделюється освітянська діяльність, і відбуваються організаційні перетворення освітянської сфери [9].

Формування законодавчо-нормативної бази має визначати правові, організаційні, фінансові засади інноваційного розвитку системи національної освіти в контексті глобалізаційних тенденцій і викликів часу. Її оновлення включає підготовку низки нових законодавчих і нормативно-правових актів та вдосконалення нині чинних, а саме:

- пропозиції щодо внесення змін до статті 53 Конституції України [10] в частині вдосконалення структури національної освіти відповідно до її міжнародної стандартної класифікації;

- внесення змін до Бюджетного кодексу України [11] в частині включення видатків на дошкільну та позашкільну освіту до переліку тих, які здійснюються з місцевих бюджетів різних рівнів і враховуються при визначенні міжбюджетних трансфертів;

- удосконалення системи оплати праці педагогічних, науково-педагогічних працівників, спеціалістів та інших працівників закладів і установ освіти, спрямоване на забезпечення державних гарантій, встановлених статтею 57 Закону України «Про освіту» [1];

- розроблення і прийняття Кодексу законів України про освіту, а також Законів України: «Про вищу освіту (нова редакція)»; «Про професійну (професійно-технічну освіту) (нова редакція)»; «Про внесення змін до Закону України «Про охорону дитинства»»;

- внесення змін до законодавства в частині: подолання негативних наслідків демографічної кризи, забезпечення підтримки дошкільної і шкільної освіти на селі (розвиток альтернативних моделей організації освіти, запровадження коригуючих коефіцієнтів для визначення нормативів фінансування малокомплектних шкіл, зменшення нормативів наповнюваності класів і груп тощо); врегулювання питання щодо підготовки молодших спеціалістів на базі вищих професійних училищ та професійних коледжів;

- визначення рівня посадового окладу працівників першого тарифного розряду Єдиної тарифної сітки в розмірі не нижче мінімальної заробітної плати із застосуванням його для встановлення посадових окладів за всіма тарифними розрядами; підвищення заробітної плати та забезпечення соціальних гарантій педагогічним працівникам системи позашкільної освіти на рівні педагогічних працівників системи загальної середньої освіти; врегулювання питання щодо пенсійного забезпечення педагогічних працівників на рівні 80–90 відсотків від їх заробітної плати; розроблення механізмів надання пільгових кредитів на будівництво та придбання житла педагогічним і науково-педагогічним працівникам;

- розроблення, затвердження та впровадження Національної рамки кваліфікацій;

- розроблення, затвердження та впровадження в освітню практику положень: про післядипломну освіту; про дистанційну форму навчання в системі загальної середньої та позашкільної освіти; про ресурсні центри дистанційного навчання; про атестацію керівників навчальних закладів; про соціально-педагогічний патронат; а також інших нормативно-правових актів, спрямованих на вдосконалення системи освіти, підвищення її якості;

- розроблення: порядку формування державного замовлення на підготовку кваліфікованих робітників, фахівців з вищою освітою; переліку та нормативів платних освітніх послуг; методики науково обґрунтованого прогнозування ринку праці з урахуванням програм розвитку галузей економіки; нових Державних санітарних норм і правил утримання навчальних закладів та організації навчально-виховного процесу; нових нормативних вимог щодо проектування та будівництва приміщень дошкільних та загальноосвітніх навчальних закладів; нормативних вимог, зокрема: до проектування та будівництва, санітарно-гігієнічних вимог до утримання приміщень дошкільних навчальних закладів; нормативно-правових актів із питань бібліотечно-інформаційного забезпечення суб'єктів навчально-виховного процесу;

- затвердження: Переліку кваліфікаційних характеристик педагогічних і науково-педагогічних працівників навчальних закладів; Державного переліку професій з підготовки кваліфікованих робітників у професійно-технічних навчальних закладах;

- створення правових та економічних механізмів стимулювання роботодавців та інвесторів щодо їхньої участі у зміцненні навчально-матеріальної бази системи освіти, розвитку професійно-технічних і вищих навчальних закладів та відновленні трудових ресурсів країни;

- створення рівноправних умов для використання приміщень і отримання комунальних послуг з боку навчальних закладів усіх форм власності;

- удосконалення нормативно-правової бази з пріоритетних напрямів забезпечення життєдіяльності навчальних закладів, зокрема з питань: управління освітою на всіх рівнях, проведення моніторингу та оцінювання якості освіти; матеріально-технічного та інформаційно-комунікаційного забезпечення навчальних закладів; правового захисту освітніх інновацій та результатів науково-педагогічної діяльності як об'єктів інтелектуальної власності; встановлення пільгового порядку відвідування учнями, вихованцями та студентами театрів, музеїв, виставок тощо; механізмів забезпечення педагогічних працівників сільської місцевості безоплатним житлом з опаленням і освітленням, підвезенням їх до місця роботи тощо [12].

А.О. Монаєнко робить висновок, що основними принципами розвитку й удосконалення законодавства системи освіти повинні бути:

- забезпечення єдності, системності і наступності у нормативних документах різного статусу і рівня;

- уніфікованість законодавства про розподіл повноважень у прийнятті законодавчо-нормативних актів між органами законодавчої, виконавчої влади й органами управління освітою;

- кодифікація законодавчо-нормативних актів у галузі освіти за основними об'єктами правовідносин;

- широка соціальна база нормативних актів;

- контрольованість виконання положень нормативно-правових актів [13].

Висновки

Аналіз цього питання дозволяє прийти до висновку, що на сьогодні перед нашою країною стоїть нагальна потреба по вдосконаленню та розробленню нових нормативно-правових актів, які будуть ефективно здійснювати регулювання освітньої

сфери. Вважаємо за потрібне при розробленні нових законів також враховувати напрацювання науковців, які займаються вивченням цього питання та вносять свої пропозиції по удосконаленню практичної сторони нормативної бази.

Також, хочемо звернути увагу, що на сьогодні існує багато відомств та інституцій, на яких покладаються обов'язки по внесенню змін, контролю за ефективністю, актуальністю та виконанню нормативно-правових актів, але реформа освітньої сфери відбувається дуже повільно і не є на сьогодні прогресивною та повністю інтегрованою під стандарти європейського союзу. На нашу думку доцільно, вже існуючи органи державної влади об'єднати та розподілити між ними обов'язки і контроль за їх діяльністю покласти на Міністерство освіти та науки України. Отже, можемо сказати, що на сьогодні в освітньому законодавстві залишається багато прогалин, які потребують оперативного вирішення та узгодження.

Список використаних джерел

1. Про освіту: Закон України. Відомості Верховної Ради України. 2017. № 38-39. ст. 380. [Електронний ресурс] URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text>
2. Легенький М.І. Адміністративно-правові засади формування та реалізації державної політики у сфері освіти. *Дисертація 12.00.07. Національний університет «Львівська політехніка»*. Львів. 2018. 475 с.
3. Про вищу освіту: Закон України Відомості Верховної Ради України. 2014. № 37-38. ст. 2004. [Електронний ресурс] URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1556-18/print1444301441120304>
4. Проблемы теории государства и права: учеб. / Алексеев С. С., Дюрягин И. Я., Исаков В. Б. и др.; под ред. С. С. Алексеева. Москва: «Юридическая литература», 1987. 448 с.
5. Зайчук О. В., Оніщенко Н. М. Теорія держави і права: академічний курс: підруч. Київ: Юрінком Інтер, 2006. [Електронний ресурс] URL: http://www.ebk.net.ua/Book/law/zaychuk_tdp/part3/1805.htm
6. Вергелес Д. Є. Кодифікація як процес удосконалення законодавства. *Порівняльно-аналітичне право: електрон. наук. фахове вид.* 2013. № 2. С. 12-14. [Електронний ресурс] URL: http://www.pap.in.ua/2_2013/Verheles.pdf
7. Вишневецький Л.В. Зміни в державному та суспільному ладі. [Електронний ресурс] URL: http://lubbook.org/book_661_glava_82_83_Kodeks_zakon%D1%96v_pro_narodn.html
8. Рябошапка Л. И. Кодекс законов о народном просвещении УССР 1922 г.: автореф. дис. ... канд. юрид. наук. Киев, 1991. 16 с.
9. Шаповал Р. В. Правове регулювання освіти в Україні. *Форум права*. 2011. № 1. С. 1110-1115. URL: <http://www.nbu.gov.ua/e-journals/FP/2011-1/11srvovu.pdf>
10. Конституція України: Закон України. Відомості Верховної Ради України. 1996. № 30. ст. 141. [Електронний ресурс] URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text>
11. Бюджетного кодексу України: Закон України. Відомості Верховної Ради України. 2010. № 50-51. ст. 572. [Електронний ресурс] URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2456-17#Text>
12. Національна стратегія розвитку освіти в Україні на 2012–2021 роки. URL: http://oneu.edu.ua/wp-content/uploads/2017/11/nsro_1221.pdf
13. Монаєнко А. Нормативно-правова база розвитку освіти та науки в Україні. *Право України*. 2007. №10. С. 76-78.